AXBOROT TEXNOLOGIYALARNI O‘RGATISHDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV.

Murodova Zarina Rashidovna
Buxoro muhandislik-texnologiya instituti “AKT” kafedrasi dotsenti, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Axmedov Feruzbek Bahrombek o’g’li
Osiyo Xalqaro Universiteti, Ta'limda axborot texnologiyalari mutaxassisligi magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada axborot texnologiyalarini o‘rgatish jarayonida kompetensiyaviy yondashuvning o‘rni va ahamiyati tahlil qilingan. Kompetensiyaga asoslangan ta’lim yondashuvi zamonaviy kasbiy bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirishda, amaliyotga yo‘naltirilgan o‘qitish modelini joriy etishda muhim vosita sifatida ko‘riladi. Ushbu maqolada kompetensiyaviy yondashuv asosida o‘qitishning ustun jihatlari, samaradorligi va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan uyg‘unligi ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: Kompetensiya, axborot texnologiyalari, zamonaviy ta’lim, raqamli ko‘nikmalar, ta’lim sifati, innovatsion yondashuv.

Аннотация. В данной статье рассматривается роль и значение компетентностного подхода в процессе обучения информационным технологиям. Компетентностный подход в образовании рассматривается как важный инструмент формирования современных профессиональных знаний, умений и навыков, а также внедрения практико-ориентированной модели обучения. В статье проанализированы преимущества, эффективность и интеграция компетентностного подхода с информационно-коммуникационными технологиями.

Ключевые слова: компетенция, информационные технологии, современное образование, цифровые навыки, качество образования, инновационный подход.

Annotation. This article analyzes the role and significance of the competency-based approach in the process of teaching information technologies. A competency-based approach in education is considered an important tool for shaping modern professional knowledge, skills, and abilities, as well as for implementing a practice-oriented teaching model. The article discusses the advantages, effectiveness, and integration of the competency-based approach with information and communication technologies.

Keywords: competency, information technologies, modern education, digital skills, quality of education, innovative approach.

Kirish

ISSN 3030-3907

Zamonaviy ta’lim tizimida axborot texnologiyalari (AT) alohida o‘rin egallaydi. ATni samarali o‘rgatish esa nafaqat texnik bilimlarni, balki muayyan kompetensiyalarni shakllantirishni ham taqozo etadi. Bugungi kunda ta’limda kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish global tendensiyaga aylanmoqda, chunki bu yondashuv orqali talabalar nafaqat nazariy bilim, balki amaliy muammolarni hal qilish qobiliyatiga ham ega bo‘lishadi. Hozirgi kunda raqamli texnologiyalar yoshlar hayotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Internet va mobil ilovalar yoshlarning muloqot qilish, ma`lumot almashish va o’z bilimlarini oshirish usullarini o’zgartirmoqda. Shuningdek, media ilovalar orqali ular turli ijtimoiy faoliyatlarda ishtirok etish imkoniyatiga ega bo’lmoqda. Ushbu maqolada media ilovalar yoshlar hayotida qanday rol o’ynayotgani va ularni yaratishda qanday texnologiyalardan foydalanilayotgani tahlil qilinadi.

O‘quvchining kompetensiyasi – o‘quvchilar egallagan bilim, ko‘nikma va malakalarini kundalik hayotida duch keladigan amaliy va nazariy masalalarni yechishda foydalanish va amaliyotda qo‘llay olish qobiliyatidir. Kommunikativ axborot tizimining kun sayin kengayib, ma’lumotlarning keskin oshib borayotgani, ulardan ta’lim-tarbiya jarayonida foydalanish uchun vaqtning chegaralanganligi, o‘sib kelayotgan avlodni hayotga har tomonlama mukammal tayyorlash talab-ehtiyojlari, ayni paytda, jamiyatni ijtimoiy rivojlantirishning ilmiy asoslangan, istiqbolli rejasini ishlab chiqish, uning ustuvor yo‘nalishlarini belgilab olish o‘quv tizimiga ilg‘or pedagogik texnologiyalarni tatbiq etishni taqozo etadi. Mamlakatimizning taraqqiy etgan mamlakatlar qatoridan o‘rin olishi uchun aholi ta’limini jadallashtirish va uning samaradorligini oshirish maqsadi ham ilg‘or pedagogik tadbirlardan, texnologiyalardan keng foydalanishimizni talab etmoqda. kalarni o‘z shaxsiy, kelgusida kasbiy va ijtimoiy faoliyatlarida amaliy qo‘llay olishni shakllantirishda yo‘naltirilgan ta’limdir. O‘quv faoliyatini boshqarish.Boshqaruv bu shunday yo‘naltiruvchi kuchki, u insonlardagi ijodiy potensial imkoniyatlarini oladigan sharoitlarni yuzaga chiqarishni maqsad qilib qo‘yadi. Shunday ekan, o‘qituvchining ta’lim-tarbiya jarayonini to‘g‘ri va okilona boshqara olishi o‘quvchi shaxsi kamolotida nihoyatda kattadir. Faoliyatdan kutqiladigan natija psixologiyada maqsad deyqiladi. O‘quv jarayonining boshqarilishi ikkita asosiy maqsadni ko‘zda tutadi. Ulardan birinchisi, o‘quv jarayonini to‘g‘ri tashkil eta olish, ikkinchisi esa o‘quvchilarning shaxsiy qiziqish va ehtiyojlarini qondirishdir. Ana shu maqsadlar boshqarishning vazifalarini belgilab beradi. Demak, o‘quv jarayonini boshqarishning: - birinchi vazifasi tashkiliy bo‘lib, o‘quvchilarning ta’lim va tarbiyasi bo‘yicha ijtimoiy buyurtmalarni qondirish; - ikkinchi vazifasi - bevosita o‘quvchining qiziqish va talablarini qondirishga yo‘naltirilgan xolatdagi ijtimoiy vazifadir. Shuningdek, bu

ISSN 3030-3907

vazifa o‘quvchilarning ko‘tarinkilik, yaxshi kayfiyat va o‘quv jarayonidagi ishchanlikni yuzaga keltirishni ham uz ichiga oladi. Afsuski, ko‘p yillar davomida boshqarishning ana shu ijtimoiy vazifasiga juda kam e’tibor berilgan. Boshqaruvning ikkinchi vazifasi bu ijtimoiy-psixologikdir. Bu vazifa o‘quvchilarda samarali faoliyat uchun zarur bo‘lgan ijtimoiy-psixologik xolat va xususiyatlarni rivojlantirishga qaratilgandir. Bu xolat va xususiyatlar o‘quvchilarni o‘zaro jipslashtirish, nazorat, uz-o‘zini boshqarish, shuningdek, mustaqil ta’lim olishlarini rivojlantirishdan iboratdir. O‘quv jarayonini boshqarish uchun quyidagi tarkibiy qismlarni egallashlari lozim: 1. Berilgan o‘quv topshirigini yechish uchun vositalar tanlash. 2. Topshiriqlarni yechish jarayonida o‘z-o‘zini nazorat qilish. 3. O‘zlashtirilgan bilimlar, malakalar, ko‘nikmalar sifatini baholash.

Internet va mobil texnologiyalarning ta`siriInternet va mobil texnologiyalar yoshlarning hayot tarziga katta ta`sir ko’rsatmoqda. Smartfonlar va internet platformalar orqali yoshlar tezkor axborot olish, bilim olish va muloqot qilish imkoniyatiga ega. Ayniqsa, mobil ilovalar va veb-platformalar yoshlar uchun ta`lim, tadbirkorlik va ijtimoiy faoliyat sohalarida yangi imkoniyatlar yaratmoqda.

Ijtimoiy tarmoqlar va ularning yoshlarga ta`siriIjtimoiy tarmoqlar (Facebook, Instagram, TikTok, Telegram, Twitter va boshqalar) yoshlarning muloqot qilish uslubini o’zgartirdi. Ular orqali yoshlar nafaqat do’stlari bilan aloqa qilish, balki turli xil ijtimoiy va kasbiy guruhlarga qo’shilish imkoniyatiga ega. Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoqlar yoshlar uchun ma`lumot tarqatish, shaxsiy brend yaratish va tadbirkorlikni rivojlantirishning samarali vositasiga aylanmoqda.

Kompetensiyaviy yondashuv nima? Kompetensiyaviy yondashuv — bu o‘quvchining faqatgina bilim olishini emas, balki olgan bilimini hayotiy vaziyatlarda qo‘llay olishiga yo‘naltirilgan ta’lim shaklidir. Bu yondashuv doirasida axborot texnologiyalari o‘rgatilganda, talabalar muayyan IT muammolarni hal qilish, dasturlash, axborot xavfsizligi, tizimlarni boshqarish kabi real hayotga yaqin masalalarda faoliyat yuritishga tayyorlanadi.

Axborot texnologiyalarini o‘rgatishda kompetensiyaviy yondashuvning afzalliklari:

Amaliyotga yo‘naltirilganlik – Talaba o‘zlashtirgan bilimlarini real loyihalarda sinab ko‘rish imkoniga ega bo‘ladi.

Moslashuvchanlik – Talabalar tez o‘zgarayotgan IT muhitiga moslasha oladi.

Moslashuvchanlik – Talabalar tez o‘zgarayotgan IT muhitiga moslasha oladi

Axborot texnologiyalari sohasida texnologik yangiliklar va innovatsiyalar juda tez sur’atlarda rivojlanmoqda. Har bir yangi texnologiya, dasturiy ta’minot, platforma yoki metodologiya bilan birga, mutaxassislarning bilim va ko‘nikmalari ham

ISSN 3030-3907

yangilanib borishi zarur. Shu sababli, zamonaviy ta’limda **moslashuvchanlik** — ya’ni o‘zgaruvchan muhitga tez va samarali moslashish qobiliyati — muhim kompetensiyalardan biri sifatida qaraladi.

Kompetensiyaviy yondashuv asosida ta’lim olgan talabalar:

Yangi texnologiyalarni o‘zlashtirishga tayyor bo‘ladi. Ular o‘rganishni o‘rganadi – bu esa ularni doimiy yangilanib boruvchi IT sohasida raqobatbardosh qiladi.

O‘zini-o‘zi rivojlantirishga intiladi. Zamonaviy axborot texnologiyalari sohasi xodimi o‘z ustida mustaqil ishlay olish, yangi bilimlarni tezda o‘zlashtirish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi zarur.

Muammo yechishning yangi usullarini izlaydi. Moslashuvchan mutaxassis har bir texnologik muammoni turli yo‘llar bilan hal qilishga harakat qiladi va har bir yangi vaziyatga individual yondasha oladi.

Har xil ish muhiti va jamoalarda ishlay oladi. Masofaviy ishlash, xalqaro loyihalarda ishtirok etish, ko‘p madaniyatli guruhlar bilan ishlash uchun ham moslashuvchanlik muhim ahamiyatga ega.

Ijodiy va tanqidiy fikrlash – Dasturlash va tizim tahlili jarayonida talabalar mustaqil qaror qabul qilishga o‘rgatiladi.

Axborot texnologiyalari sohasida samarali faoliyat yuritish uchun nafaqat texnik bilimlar, balki **ijodiy yondashuv** va **tanqidiy fikrlash** ko‘nikmalari ham zarur. Bu ikki kompetensiya o‘quvchilarni muammoni chuqur tahlil qilish, innovatsion g‘oyalarni ilgari surish va oqilona qarorlar qabul qilishga o‘rgatadi.

Ijodiy fikrlash orqali talabalar:

An’anaviy usullardan tashqarida o‘ylashga o‘rganadi;

Dasturlashda yangi algoritmlar, interfeyslar yoki xizmatlarni ishlab chiqishda ilg‘or yondashuvlardan foydalanadi;

Texnik muammolarga noodatiy, samarali yechimlar topishga intiladi.

Tanqidiy fikrlash esa:

- Ma’lumotlarni tahlil qilish, solishtirish va baholashga yordam beradi;
- Turli dasturiy yechimlar ichidan eng maqbulini tanlashga asos bo‘ladi;
- Qabul qilinayotgan texnik qarorlarning foyda va xavfini oldindan ko‘rib chiqishga imkon yaratadi.

Dasturlash va tizim tahlili jarayonida bu ikki kompetensiyaning o‘zaro uyg‘unligi talabalarni:

- Mustaqil qaror qabul qilishga,
- Mas’uliyatni o‘z zimmasiga olishga,
- Kompleks tizimlar bilan ishlashda ishonchli va samarali bo‘lishga tayyorlaydi.

ISSN 3030-3907

Bundan tashqari, ijodiy va tanqidiy fikrlashga ega bo‘lgan mutaxassislar jamoa ishida faol ishtirok etadi, mijozlar ehtiyojlarini yaxshiroq tushunadi va innovatsion loyihalarni amalga oshirishda yetakchi bo‘la oladi.

Jamoaviy ishlash – Ko‘p hollarda loyihalar guruhda bajariladi, bu esa kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantiradi. Zamonaviy axborot texnologiyalari sohasi jamoaviy muhitda ishlashni taqozo etadi. Katta hajmdagi dasturiy ta’minotlarni ishlab chiqish, tizimlarni integratsiya qilish, tarmoq infratuzilmasini loyihalash yoki sun’iy intellekt asosidagi modellarni yaratish kabi murakkab loyihalar odatda bir nechta mutaxassislar ishtirokida amalga oshiriladi. Shuning uchun, **jamoaviy ishlash** bugungi ta’lim jarayonida asosiy kompetensiyalardan biri sifatida qaralmoqda.

Kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan ta’limda talabalar:

Loyihalarni guruhda bajarishga o‘rgatiladi, bu orqali har bir a’zo o‘z vazifasini bajarish bilan birga, boshqalarning ishini ham tushunadi va baholaydi;

Kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantiradi – o‘z fikrini ravon yetkazish, boshqalarni tinglash, fikrlarni muvofiqlashtirish o‘rgatiladi;

Liderlik va mas’uliyat hissi shakllanadi – ayrim holatlarda talabalar guruh yetakchisi rolini bajarish orqali boshqaruv ko‘nikmalarini hosil qiladi;

Kelishmovchiliklarni hal qilish, tanqidiy munosabatlarga to‘g‘ri yondashish va konstruktiv muloqot yuritish tajribasini orttiradi;

Masofaviy va xalqaro guruhlar bilan ishlash tajribasini egallaydi – bu esa global IT-loyihalarda ishlashga tayyorgarlikdir.

Shuningdek, jamoaviy ishlash orqali talabalar turli xil bilim, tajriba va nuqtai nazarga ega insonlar bilan samarali muloqot qilishni o‘rganadilar. Bu nafaqat texnik jihatdan, balki ijtimoiy-psixologik jihatdan ham ularni kelajakdagi mehnat bozoriga tayyorlaydi.

Pedagogik yondashuvlar bilan integratsiya
Kompetensiyaviy yondashuvda o‘qituvchi ko‘proq yo‘naltiruvchi va fasilitator vazifasini bajaradi. Ta’limda loyiha usuli, muammo asosida o‘qitish (PBL), interaktiv texnologiyalar keng qo‘llaniladi.

Axborot texnologiyalarini o‘rgatishda kompetensiyaviy yondashuvning qo‘llanilishi zamonaviy talablarga javob beruvchi mutaxassislarni tayyorlashda muhim o‘rin tutadi. Bu yondashuv orqali nafaqat texnik bilim, balki muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish, jamoaviy ishlash, tanqidiy fikrlash kabi ko‘nikmalar shakllanadi. Shu bois, ta’lim muassasalari bu yondashuvni o‘quv dasturlariga izchil joriy etishlari zarur.

ISSN 3030-3907

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Murodova, Zarina, and Mehrangez Jo‘raqulova. "Mustaqil ta’limni tashkil etishda raqamli texnologiyalardan foydalanish metodikasini takomillashtirish." YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT 2.3 (2024).
2. Rashidovna, Murodova Zarina, and Juraeva Nodira. "WORKS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF HIGHER EDUCATION." INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE. Vol. 1. No. 3. 2024.
4. Murodova, Zarina Rashidovna, Tursun Rustamovich Shafiyev, and Dilafruz Buronovna Hasanova. "TECHNOLOGY AND RELEVANCE OF CREATING AN ELECTRONIC TRAINING COURSE." Scientific progress 3.3 (2022): 861-867.
5. Rashidovna, Muradova Firuza, and Murodova Zarina Rashidovna. "Information Technologies in Teaching and Education." EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION 3.2 (2023): 41-46.
6. Rashidovna, Murodova Zarina, and Primov Shaxzod Abduqodirovich. "TA’LIM JARAYONIDA INTELEKTUAL SALOHIYATNI ANIQLASH VA SHAKLLANTIRISH." PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI 2.2 (2025): 107-110.
7. Rashidovna, Murodova Zarina. "RAQAMLI TA’LIM MUHITIDA TALABALARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH." PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI 2.2 (2025): 232-235.
8. Fazlidinovich, Rahimov Firuz, Murodova Zarina Rashidovna, and Rakhmatullaev Asliddin. "POSSIBILITIES OF OBTAINING HYDROPHOBIC BUILDING MATERIALS." PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI 2.2 (2025): 224-227.
9. Rashidovna, Murodova Zarina, and Akramov Alisher Azim o‘g‘li. "UMUMIY AXBOROT VOSITALARI SIFATIDA MEDIYA ILOVALARNI TAKOMILLASHTIRISH TEXNOLOGIYALARI." PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI 2.2 (2025): 240-244.
10. Rashidovna, Murodova Zarina. "SUN'IY INTELLEKTUAL TIZIMLAR (AI) ORQALI TALABALARNING INDIVIDUAL TALABLARI VA QOBILIYATLARIGA MOS TA’LIM USULLARINI ISHLAB CHIQISH." PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI 2.2 (2025): 236-239.
11. Rashidovna, Murodova Zarina, and Qahramonova Asila Nozimovna. "SUN’IY INTELLEKT ASOSIDA AXBOROT-BIZNES TIZIMINING LOYIHALASHTIRISH TAMOYILLARI." PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI 2.2 (2025): 218-223.

ISSN 3030-3907

12. Rashidovna, Murodova Zarina, and Vahobov Adxam Bahodirovich. "RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING TURLI TURLARI VA ULARNING TA ‘LIM JARAYONIDA QO ‘LLANILISHI." PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI 2.2 (2025): 313-316.
13. Rashidovna, Murodova Zarina, and Jumayev Shaxboz Kamol o‘g‘li. "MUTAXASSISLARNI TAYYORLASHDA YANGI AXBOROT TEXNOLOGIYALARI KURSINI O’QITISHNING MAZMUNI VA METODIKASINI RIVOJLANTIRISH (UMUMTA’LIM MAKTABLAR MISOLIDA)." PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI 2.2 (2025): 300-303.
14. Rashidovna, Murodova Zarina, and Muzafarova Manzura Ochilovna. "PYTHON DASTURLASH TILINING ASOSIY KUTUBXONALAR YORDAMIDA 3D GRAFIKLAR YARATISH." PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI 2.2 (2025): 289-295.
15. Rashidovna, Murodova Zarina, and Sharipova Gulmira Shavkatovna. "OQUV JARAYONIDA INTERAKTIV TALIM PLATFORMALARINI ISHLAB CHIQISH VA AMALGA OSHIRISH." PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI 2.2 (2025): 284-288.
16. Rashidovna, Murodova Zarina, and Talabov Mirshod Dilshodovich. "MUSTAQIL TA’LIMNI TASHKIL ETISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH." PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI 2.2 (2025): 274-277.
17. Rashidovna, Murodova Zarina, and Axmedov Feruzbek Bahrombek o’g’li. "OLIY TA ‘LIM MUASSASALARIDA “TEXNIK TIZIMLARDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI” FANINING O ‘QITISH METODIKASINI KOMPETENTSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH." PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI 2.2 (2025): 441-445.
18. Rashidovna, Murodova Zarina, and Nasurllaev Bauirjan Jetkerbaevich. "UNIVERSITET TALABALARINI KELAJAKDAGI KASBIY FAOLIYATIDA ZAMONAVIY AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHGA TAYYORLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH." PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI 2.2 (2025): 296-299.
19. Rashidovna, Murodova Zarina, and Baymuradova Mastura Kamolovna. "BOSHLANG ‘ICH TA’LIM O ‘QITUVCHILARINING AXBOROT TEXNOLOGIYALARI ORQALI KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH." PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI 2.2 (2025): 473-478.

ISSN 3030-3907

20. Rashidovna, Muradova Firuza, Salimov Suhrobjon Sobirovich, and Hayitov Ilhomjon Nematovich. "DIGITAL TECHNOLOGIES IN MODERN EDUCATION." CENTRAL ASIAN JOURNAL OF MATHEMATICAL THEORY AND COMPUTER SCIENCES 4.2 (2023): 75-80.
21. Rashidovna, Murodova Zarina. "MASHINA O ‘RGANISH (ML) USULLARI ORQALI TA’LIMDA AVTOMATIK BAHO BERISH TIZIMLARINI ISHLAB CHIQISH." PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI 2.2 (2025): 507-509.
22. What is the role of blockchain in education? [электронный ресурс], режим доступа: URL: https://edtechnology.co.uk/Blog/what-is-the-role-of-blockchain-ineducation.

ISSN 3030-3907